

ВИКОРИСТАННЯ ДОСЯГНЕНЬ НАУКИ І ТЕХНІКИ В ЕКСПЕРТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

THE APPLICATION OF THE SCIENCE AND TECHNOLOGY ACHIEVEMENTS IN FORENSIC ACTIVITY

УДК 347.985.4

doi: 10.37025/1992-4437/2019-32-2-30

І. В. Пиріг, доктор юридичних наук, доцент
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ

I. Pyrih, DSc (Law), Associate Professor
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

ОРГАНІЗАЦІЯ І ТАКТИКА ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ НАУКИ І ТЕХНІКИ

THE ORGANIZATION AND TACTICS OF CONDUCTING CRIME SCENE EXAMINATION IN MODERN CONDITIONS OF SCIENTIFIC AND TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT

Метою статті є з'ясування змісту огляду місця події та надання рекомендацій із тактики проведення цієї слідчої (розшукової) дії за участю групи спеціалістів. У процесі дослідження уточнено підходи до визначення сутності огляду місця події, конкретизовано його цілі і завдання, функції учасників. Узагальнено досвід проведення огляду місця події поліцією США, а також застосування сучасної техніки, яку можна використовувати для фіксації матеріальних об'єктів, що несуть на собі слідову інформацію вчиненого правопорушення, на місці події. Доведено, що зміни, які відбулися в структурі злочинності, підвищення рівня її організованості, застосування злочинцями сучасних способів маскування кримінальних правопорушень потребують застосування дещо іншої тактики огляду місця події, а отже огляд місця події має проводити слідчо-оперативна група, до складу якої доцільно залучати спеціалістів із різних галузей знань для виконання основного обсягу робіт з виявлення, фіксації, вилучення та дослідження матеріальних об'єктів, які несуть на собі слідову інформацію вчиненого правопорушення. Запропоновано авторське бачення організації огляду місця події, сформульовано рекомендації з тактики проведення цієї слідчої (розшукової) дії за участю групи спеціалістів. Достовірність отриманих результатів і висновків забезпечено комплексом загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, обраних відповідно до поставленої мети. Основу становив діалектичний метод, завдяки якому предмет статті розглядався у сукупності та взаємозв'язку його елементів. Також застосовувалися формально-логічні (аналіз, синтез, дедукція, індукція, аналогія, абстрагування), системно-структурний та порівняльно-правовий методи. Результати дослідження ґрунтуються на узагальненні даних практики розслідування злочинів, отриманих із використанням соціологічних (опитування, інтерв'ювання) і статистичних методів.

Ключові слова: розслідування; огляд місця події; група спеціалістів; слідчо-оперативна група.

Целью статьи является раскрытие сущности осмотра места происшествия и разработка рекомендаций по тактике проведения этого следственного (розыскного) действия с участием группы

© *І. В. Пиріг*, 2019

спеціалістів. В процесі дослідження уточнені підходи касательно определения сути осмотра места происшествия, конкретизированы его цели и задачи, функции участников. Обобщен опыт проведения осмотра места происшествия полицией США, а также применение современной техники, которую можно использовать для фиксации материальных объектов, которые несут на себе следовую информацию совершенного правонарушения, на месте происшествия. Доказано, что изменения, которые произошли в структуре преступности, повышение уровня ее организованности, применение преступниками современных способов маскировки уголовных правонарушений требуют несколько другой тактики осмотра места происшествия, а следовательно осмотр места происшествия должна проводить следственно-оперативная группа, в состав которой целесообразно привлекать специалистов по различным областям знаний для выполнения основного объема работ по выявлению, фиксации, изъятию и исследованию материальных объектов, которые несут на себе следовую информацию совершенного правонарушения. Предложено авторское видение организации осмотра места происшествия, сформулированы рекомендации по тактике проведения этого следственного (розыскного) действия с участием группы специалистов. Достоверность полученных результатов и выводов обеспечена комплексом общенаучных и специальных методов познания, что отвечают поставленной цели. Основу составил диалектический метод, благодаря которому предмет статьи рассматривался в совокупности и взаимосвязи его элементов. Также применялись формально-логические (анализ, синтез, дедукция, индукция, аналогия, абстрагирование), системно-структурный и сравнительно-правовой методы. Результаты исследования основываются на обобщении данных практики расследования преступлений, полученных с использованием социологических (опрос, интервьюирование) и статистических методов.

Ключевые слова: расследование; осмотр места происшествия; группа специалистов; следственно-оперативная группа.

The purpose of the article is to clarify the subject of the crime scene investigation and to give recommendations on the tactics of conducting such investigative actions with the participation of a specialists' group. In the course of the research, approaches to determining the essence of the crime scene investigation, as well as its goals, objectives and functions were specified. The experience of conducting a crime scene investigation by the police of the United States of America and of using state-of-the-art technologies, that can be used to fixate material objects that carry investigatory information of a committed crime, are summarized in the article. It is proved that the changes that have taken place in the structure of a crime, increasing level of crime organization, the use of modern methods to disguise criminal offenses by law breakers require nowadays somewhat different tactics of a crime scene investigation. Therefore, according to the author, investigation of a crime scene should be conducted by an operational investigative group, which should include experts from different fields of knowledge to perform the bulk of the work on the identification, fixation, removal and research of material objects that carry investigatory information of a committed crime of the offense. The author's vision of organization of a crime scene investigation is offered, as well as the recommendations on the tactics of conducting such investigative actions with the participation of a group of experts are formulated in the article. The reliability of the obtained results and conclusions is ensured by the use of a set of general scientific and special methods of cognition, chosen in accordance with the set goal. Dialectical method was used as a basis for the subject of the article to be considered in the aggregate and the relationship of its elements. Formal-logical (analysis, synthesis, deduction, induction, analogy, abstraction), system-structural and comparative-legal methods were also applied. The results of the study are based on the generalized data on crime investigation practices, obtained by using sociological (interviewing, survey) and statistical methods.

Keywords: investigation; crime scene investigation; group of experts; operational investigative group.

Підвищення рівня професіоналізації злочинності, витонченості способів учинення та приховування злочинів, укріплення їх технічного оснащення зумовлює необхідність упровадження в практику протидії злочинності сучасних науково-технічних засобів та ефективних методів. Зі зміною структури злочинності, її скерованості на нові види кримінальних правопорушень (економічної спрямованості, учинених з використанням вибухових пристроїв, телекомунікаційних та електронних мереж тощо), у тому числі пов'язаних із використанням новітніх науково-технічних засобів, слідчому дедалі складніше провадити розслідування без широкого використання спеціальних знань.

Спеціальними знаннями послуговуються, коли виявляють, фіксують і вилучають матеріальні об'єкти, які несуть на собі слідову інформацію вчиненого правопорушення, потрібні вони й для загальної оцінки обстановки місця події, пояснення факту і часу їх виникнення, розміщення та ін., що може свідчити про механізм події в цілому. Зважаючи на те, що огляд місця події становить, як правило, початкову слідчу (розшукову) дію, ефективність його проведення (від чого залежить результативність подальшого розслідування) зумовлюється застосуванням спеціальних знань у поєднанні із сучасними науково-технічними засобами.

Метою статті є визначення сутності огляду місця події та надання рекомендацій із тактики проведення цієї слідчої (розшукової) дії за участю групи спеціалістів.

Згідно зі ст. 237 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) «з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення слідчий, прокурор проводять огляд місцевості, приміщення, речей та документів».

Оглядом місця події Р. С. Белкін називає невідкладну слідчу дію, спрямовану на встановлення, фіксацію та дослідження обстановки місця події, слідів злочину та злочинця, інших фактичних даних, що дають змогу в сукупності з іншими доказами дійти висновку щодо механізму злочину та інших обставин розслідуваної події (Averianova, Belkin, Koruhov, & Rossinskaya, 2000, s. 554).

За визначенням В. О. Коновалової, огляд є «процесуальною дією, під час якої слідчий за участю вказаних у законі осіб виявляє, безпосередньо сприймає, досліджує, оцінює і фіксує стан, властивості та ознаки матеріальних об'єктів з метою виявлення фактичних даних, що мають значення для встановлення істини у справі» (Panov, Shepitko, Konovalova, Zhuravel, & Bilous, 2007, s. 88). Метою огляду вважають (Hlibko, Dudnikov, Zhuravel, Konovalova, & Matusovskyi, 2001): «а) виявлення слідів злочину та речових доказів; б) з'ясування обставин події; в) висунення версій про подію злочину та його учасників; г) отримання даних про осіб, які могли бачити вчинення злочину з метою організації оперативно-розшукових заходів і наступних слідчих дій» (s. 217–218).

Н. І. Клименко визначає огляд місця події як слідчу (розшукову) дію, що має на меті дослідження матеріальної обстановки місця події шляхом безпосереднього її сприйняття слідчим чи іншими учасниками огляду з метою виявлення, фіксації та вилучення слідів злочину та інших речових доказів, з'ясування механізму події, а також інших обставин, що мають значення для кримінального провадження (Bakhin, Veselskyi, Klymenko, Kotiuk, & Lysychenko, 2005, s. 5), окреслюючи такі його цілі:

безпосереднє вивчення слідчим обстановки місця події для з'ясування характеру та обставин події;

виявлення, збирання, закріплення, попереднє дослідження, оцінка слідів і речових доказів;

одержання інформації для висунення та перевірки версій щодо події, яку розслідують;

одержання даних для організації оперативно-розшукових заходів та використання допомоги громадськості, переслідування підозрюваної особи, встановлення її особистості, мотивів учинення злочину;

виявлення причин і умов, які сприяють чи полегшують вчинення злочину (Bakhin, Veselskyi, Klymenko, Kotiuk, & Lysychenko, 2005, s. 14–15).

Майже такий самий перелік пропонують Ю. М. Чорноус і В. К. Весельський (Piaskovskyi et al., 2005, s. 333–334).

Розглядаючи як тактичний засіб процесуальної діяльності, М. В. Салтевський називав «огляд процесуальною діяльністю уповноважених осіб по застосуванню методів і засобів криміналістичної техніки і тактики для виявлення, фіксації, дослідження і вилучення з матеріальних джерел інформації, а також встановлення інших обставин, що мають значення для справи», окреслюючи такі його завдання:

безпосереднє вивчення слідчим обстановки місця події, з'ясування характеру і обставин події злочину;

виявлення, дослідження, фіксація і вилучення джерел матеріальних відображень;

аналіз матеріальних джерел і одержання криміналістичної інформації для конструювання версій про механізм події, її учасників та особу злочинця;

збирання інформації для організації розшуку злочинця по гарячих слідах;

одержання інформації про деякі обставини, що сприяли вчиненню злочину (Saltevskiy, 2005, s. 17).

Відповідно до кримінального процесуального законодавства огляд здійснюють із метою «виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення» (*Kryminalnyi protsesualnyi*, st. 237). Водночас науковці майже одностайні того, що завданнями огляду є виявлення, фіксація, вилучення та дослідження матеріальних об'єктів на місці події. Результат їх виконання – отримання інформації про механізм вчинення кримінального правопорушення та його учасників. Таке визначення завдань огляду місця події є сталим у теорії криміналістики і, на нашу думку, не потребує наукової дискусії.

Згідно зі ст. 237 КПК України огляд проводить безпосередньо слідчий чи прокурор. Але на практиці прокурор бере участь у проведенні огляду місця події здебільшого в разі вчинення резонансних особливо тяжких злочинів і, як правило, разом зі слідчим. Коли розслідуються злочини, підслідні Національній поліції (далі – НПП), на місце події виїжджає слідчо-оперативна група (далі – СОГ) у складі слідчого, працівника оперативного підрозділу та інспектора-криміналіста (*Pro zatverdzhennia Instruksii*, 2018, № 111; *Pro zatverdzhennia Instruksii*, 2017, № 575). Останній володіє спеціальними знаннями в галузі криміналістики та під час огляду місця події виступає як процесуальна фігура спеціаліста (ст. 71 КПК України). Під час розслідування кримінальних правопорушень, підслідних іншим органам досудового розслідування, як спеціалістів-криміналістів можна залучати будь-яких осіб, які відповідають вимогам ст. 71 КПК України.

Працівники оперативних підрозділів установлюють свідків, очевидців злочину, отримують від них інформацію, що може бути використана для затримання злочинців по гарячих слідах, провадять інші пошукові заходи. При цьому безпосередньо на місці жодних дій не виконують.

Основний обсяг робіт з виявлення, фіксації, вилучення та дослідження матеріальних об'єктів, які несуть на собі слідову інформацію вчиненого правопорушення, як свідчить аналіз практики розслідування кримінальних правопорушень і доводять результати наукових досліджень, провадить в основному спеціаліст. Слідчий лише складає протокол, фіксуючи обстановку на місці події. Безумовно, це стосується складних випадків огляду місця події, що передбачають значний обсяг роботи та використання спеціальних знань, науково-технічних засобів і відповідних спеціалістів.

Спеціаліст-криміналіст, який бере участь в огляді місця події, має виконувати величезний обсяг роботи: він здійснює фото- та відеофіксацію місця події; виявляє та вилучає матеріальні об'єкти, які несуть на собі слідову інформацію вчиненого правопору-

шення, упакує їх; за потреби проводить експрес-аналіз вилучених об'єктів; допомагає слідчому з описом об'єктів у протоколі; на основі отриманої інформації моделює механізм вчинення кримінального правопорушення тощо.

Зважаючи на різноманітність слідів злочину (трасологічних, біологічних, запахових тощо) і багатоплановий характер роботи, спеціаліст-криміналіст не в змозі виконати всі ці завдання. Беручи до уваги процес диференціації знань у різних галузях науки і техніки, а також висновки наших попередніх досліджень щодо неможливості існування як наукової категорії криміналістичних знань і класу криміналістичних експертиз (Purih, 2015, s. 167; 2017, s. 248), до огляду місця події має залучатися не лише спеціаліст-криміналіст, а група спеціалістів у різних вузькопрофільних галузях знань згідно з їх диференціацією.

Позитивним убачається досвід проведення огляду місця події поліцією США. Детектив працює з групою спеціалістів, у складі якої: фотограф, що здійснює фото-, відеозйомку; спеціалісти з вилучення доказів залежно від їх виду (трасологічних, біологічних, балістичних тощо); аналітик; спеціаліст із реконструкції місця події. Кожний проходить сертифікацію за своїм напрямом діяльності у спеціалізованих установах, що мають право підготовки таких спеціалістів. Наприклад, спеціаліст-фотограф отримує сертифікат від Evidence Photographers International Council, Inc., спеціаліст-дактилоскопіст від International Association for Identification (*A Simplified Guide*, 2013). Зазначені спеціалісти не є працівниками поліції, їх залучають до проведення огляду місця події за домовленістю.

Інший аргумент на користь проведення огляду місця події групою спеціалістів – необхідність застосування сучасних засобів криміналістичної техніки, які слідчий самостійно не в змозі опанувати. Крім того, доволі складно поєднувати їх використання зі складанням протоколу огляду місця події. І зрештою, для успішного застосування сучасної криміналістичної техніки потрібні не лише спеціальні знання, а й певні навички роботи з такою технікою. Наприклад, для фіксації місця події послуговуються відеокамерою, яка також працює в режимі безперервної відеозйомки кругової панорами місця події на різних рівнях (*Crime Scene*, 2019), щоб охопити всі ймовірні матеріальні об'єкти, які несуть на собі слідову інформацію вчиненого правопорушення, а за допомогою програмного забезпечення визначити відстані між ними. Використовуючи таку відеозйомку, у перспективі взагалі можна відмовитися від складання протоколу огляду місця події.

Фіксацію обстановки значного за розміром місця події на відкритій місцевості (наприклад, місця пожежі чи аварії) можна здійснити за допомогою мультикоптерів (квадрокоптерів), оснащених відеокамерами з відповідним програмним забезпеченням.

Для виявлення слідів пальців рук на великих поверхнях компанія Foster & Freeman (Велика Британія) розробила компактну систему окурювання об'єктів на місці події парами ціаноакрилату (SUPERfume) зі спеціальним тентом розміром 6×3×2 м. Завдяки окурюванню житлових кімнат, офісів, гаражів тощо, цей набір дає змогу виявляти та фіксувати відбитки пальців безпосередньо на місці події. У результаті відпадає необхідність доставляти громіздкі речі до лабораторії, розбирати та знову збирати великі конструкції. Ще однією новинкою цієї компанії є прилад Crim-Lite MLD для виявлення слідів рук без додаткового хімічного оброблення з використанням подвійного довгохвильового ультрафіолетового та інфрачервоного світла (*Crime-lite*, 2019). Виявлені в такий спосіб сліди не потрібно вилучати, їх фіксують за допомогою фотокамери з набором світлофільтрів.

Крім дій з виявлення, фіксації та вилучення слідів спеціалісти можуть проводити також дослідження окремих об'єктів, наприклад визначати належність речовини червоного кольору до крові; проводити експрес-аналіз речовини з метою віднесення її до наркотичних засобів; визначати зріст людини по слідах взуття; встановлювати механізм утворення слідів рук, особливості будови папілярного візерунка тощо.

З огляду на зазначене пропонуємо такий порядок організації проведення огляду місця події. Після отримання повідомлення про вчинення кримінального правопорушення на місце події виїжджає наряд патрульної поліції (до речі, кваліфікаційний рівень працівників цих підрозділів сьогодні суттєво підвищився). Виконуючи завдання з охорони місця події та недопущення до нього сторонніх, патрульний поліцейський, на нашу думку, також у змозі оцінити складність проведення його огляду та надати підрозділу НП додаткову інформацію, яка може бути використана для формування складу СОГ.

СОГ, до роботи якої залучається група спеціалістів, прибуває на місце події. Слідчий, першим оглядаючи його, фіксує в протоколі загальну обстановку на статичній стадії. Одночасно з оглядом проводиться фото- та відеофіксація. Слідчий визначає тактику та методи проведення огляду місця події і території, де можливе пересування учасників огляду без порушення обстановки та слідів злочину. Таке рішення слідчий приймає після консультацій зі спеціалістами, зважаючи на розмаїття слідів і особливості їх розміщення. Спеціалісти, здійснюючи виявлення, фіксацію та вилучення матеріальних об'єктів, які несуть на собі слідову інформацію вчиненого правопорушення, повідомляють про це слідчого для зазначення в протоколі. Знайомлять його і з результатами дослідження об'єктів. Важливим елементом завершального етапу огляду місця події є ймовірне встановлення послідовності дій злочинця(ів) під час вчинення злочину. Відтворення події злочину здійснюють на підставі висунутих версій спеціалістів, що ґрунтуються на результатах дослідження виявлених матеріальних об'єктів, які несуть на собі слідову інформацію вчиненого правопорушення.

Дискусійним убачається питання фіксації дій спеціалістів із дослідження об'єктів, оскільки в протоколі має відобразитися лише фактична обстановка. Проте, з нашого погляду, було б доцільно за результатами діяльності спеціалістів скласти довідку, в якій зазначати всі їх дії, техніко-криміналістичні засоби, які вони використовували при цьому, методи проведення дослідження та отримані результати, а також описувати ймовірний механізм дій злочинця, відтворений спеціалістами на основі дослідження слідової картини місця події, встановлені спеціалістами ознаки злочинців. І оформлювати такий документ додатком до протоколу, як «письмові пояснення спеціалістів, які брали участь у проведенні відповідної процесуальної дії», що передбачено ст. 105 КПК України.

Безумовно, запропонований алгоритм дій СОГ під час огляду місця події сьогодні здійснити практично неможливо з багатьох причин, основні серед них такі:

відсутність у складі НП вузькопрофільних спеціалістів, недосконалість системи підготовки інспекторів-криміналістів слідчих підрозділів НП і, як наслідок, їх неналежна кваліфікація, про що зазначалося раніше (Korotaiev, & Pyrih, 2018);

роз'єднаність спеціалістів різних галузей знань, які спроможні забезпечити якісне проведення огляду місця події, адже вони працюють у різних організаціях та відомствах: науково-дослідних інститутах судових експертиз Міністерства юстиції України, науково-дослідних експертно-криміналістичних центрах МВС України, експертних установах Міністерства охорони здоров'я України, НП, приватних експертних установах тощо;

недостатнє матеріально-технічне забезпечення НП, яка не в змозі на достатньому рівні оплатити роботи відповідних спеціалістів (за наявності фінансування слід очікувати в майбутньому появи спеціалізованих за цим напрямом роботи організацій приватної форми власності);

неналежне техніко-криміналістичне забезпечення органів і підрозділів НП.

Висновки. Зміни в структурі злочинності, підвищення рівня її організованості, застосування злочинцями сучасних способів маскуванню злочинів потребують дещо іншої тактики огляду місця події, а саме залучення до роботи в СОГ групи спеціалістів з різних галузей знань, що є перспективним напрямом в діяльності НП. Підтверджує це і досвід поліції зарубіжних країн. Подальша розробка тактичних основ огляду місця події групою спеціалістів є перспективним напрямом дослідження вчених-криміналістів.

References

- Averianova, T. V., Belkin, R. S., Koruhov, Iu. G., Rossinskaia, E. R. (2000). *Kriminalistika: ucheb. dlia vuzov / pod red. R. S. Belkina*. M.: NORMA. 990 s.
- A Simplified Guide to Crime Scene Investigation. National Forensic Science Technology Center. (2013, September). Retrieved from <http://www.forensicsciencesimplified.org/csi/how.html>.
- Bakhin, V. P., Veselskiy, V. K., Klymenko, N. I., Kotiuk, I. I., Lysychenko, V. K. (2005). Ohliad mistisa podii pry rozsliduvanni okremykh vydiv zlochyniv: nauk.-prakt. posib. / za red. P. V. Koliady. Kyiv: Yurinkom Inter. 216 s.
- Crime Scene Camera Kits + Reconstruction Software. CSI: 360. Retrieved from <http://www.csi360.net/360-crime-scene-cameras.php>.
- Crime-lite forensic light sources. Foster + Freeman. Retrieved from <http://www.fosterfreeman.com/forensic-light-sources.html>.
- Hlibko, V. M., Dudnikov, A. L., Zhuravel, V. A., Konovalova, V. O., Matusovskyi, H. A. (2001). *Kryminalistyka: pidruch. dlia studentiv yuryd. spets. vyshch. zakl. osvity / za red. V. Yu. Shepitka*. Kyiv: In Yure. 682 s.
- Korotaiev, V. M., Pyrih, I. V. (2018). Problemni pytannia pidhotovky kadriv dlia ekspertnykh pidrozdiliv MVS. *Aktualni pytannia teorii ta praktyky kryminalistychnoi nauky: materialy nauk.-prakt. seminar.* (Dnipropetrovsk, 16 trav. 2018 r.). Dnipro: Dnipropetr. derzh. un-t vnutr. sprav. S. 5–8.
- Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: zakon vid 13.04.2012 # 4651. Uziamo z <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
- Panov, M. I., Shepitko, V. Yu., Konovalova, V. O., Zhuravel, V. A., Bilous, V. V. (2007). *Nastilna knyha slidchoho: nauk.-prakt. vyd. dlia slidchykh i diznavachiv/holov*. Red. V. Ya. Tatsii / 2-e vyd. pererob. i dopov./ Kyiv: In Yure. 728 s.
- Piaskovskyi, V. V., Chornous, Yu. M., Ishchenko, A. V., Aliexsieiev, O. O., Areshonkov, V. V., Atamanchuk, V. M. ... Yusupov, V. V. (2015). *Kryminalistyka: pidruchnyk*. Kyiv: TsUL. 544 s.
- Pro zatverdzhennia Instruksii z orhanizatsii reahuvannia na zaiavy ta povidomlennia pro kryminalni, administrativni pravoporushennia abo podii ta operativnoho informuvannia v orhanakh (pidrozdilakh) Natsionalnoi politsii Ukrainy: nakaz MVS vid 16.02.2018 № 111. Uziamo z <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0371-18>.
- Pro zatverdzhennia Instruksii z orhanizatsii vzaiemodii orhaniv dosudovoho rozsliduvannia z inshymy orhanamy ta pidrozdilamy Natsionalnoi politsii Ukrainy v zapobihanni kryminalnym pravoporushenniam, yikh vyjavlenni ta rozsliduvanni: nakaz MVS vid 07.07.2017 # 575. Uziamo z <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>.
- Pyrih, I. V. (2015). *Teoretyko-prykladni problemy ekspertnoho zabezpechennia dosudovoho rozsliduvannia: monohrafiia*. Dnipropetrovsk: Dnipropetrov. derzh. un-t vnutr. sprav; Lira LTD. 454 s.
- Pyrih, I. V. (2017). Mistse kryminalistychnoi ekspertyzy v zahalnoi klasyfikatsii sudovykh ekspertyz. *Aktualni problemy pravookhoronnoi diialnosti: materialy Vseukr. nauk.-prakt. internet-konferentsii* (Sieverodonetsk, 23 hrud. 2016 r.) / uporiad. V. S. Bondar, M. V. Kryvonos. Sieverodonetsk: Luhan. derzh. un-t vnutr. sprav im. E. O. Didorenka. S. 246–249.
- Saltevskiy, M. V. (2005). *Kryminalistyka (u suchasnomu vyhliadi): pidruchnyk*. Kyiv: Kondor. 588 s.

Список використаних джерел

- Аверьянова, Т. В., Белкин, Р. С., Корухов, Ю. Г., Россинская, Е. Р. (2000). *Криминалистика: учеб. для вузов / под ред. Р. С. Белкина*. М.: НОРМА. 990 с.
- A Simplified Guide to Crime Scene Investigation. National Forensic Science Technology Center. (2013, September). Retrieved from <http://www.forensicsciencesimplified.org/csi/how.html>.
- Бахін, В. П., Весельський, В. К., Клименко, Н. І., Котюк, І. І., Лисиченко, В. К. (2005). *Огляд місця події при розслідуванні окремих видів злочинів: наук.-практ. посіб. / за ред. П. В. Коляди*. Київ: Юрінком Інтер. 216 с.
- Crime Scene Camera Kits + Reconstruction Software. CSI: 360. Retrieved from <http://www.csi360.net/360-crime-scene-cameras.php>.
- Crime-lite forensic light sources. Foster + Freeman. Retrieved from <http://www.fosterfreeman.com/forensic-light-sources.html>.
- Глібко, В. М., Дудніков, А. Л., Журавель, В. А., Коновалова, В. О., Матусовський, Г. А. (2001). *Криміналістика: підруч. для студентів юрид. спец. вищ. закл. освіти / за ред. В. Ю. Шепітька*. Київ: Ін Юре. 682 с.
- Коротаєв, В. М., Пиріг, І. В. (2018). Проблемні питання підготовки кадрів для експертних підрозділів МВС. *Актуальні питання теорії та практики криміналістичної науки: матеріали наук.-практ. семінару (Дніпропетровськ, 16 трав. 2018 р.)*. Дніпро: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. С. 5–8.
- Кримінальний процесуальний кодекс України: закон від 13.04.2012 № 4651. Узято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
- Панов, М. І., Шепітько, В. Ю., Коновалова, В. О., Журавель, В. А., Білоус, В. В. (2007). *Настільна книга слідчого: наук.-практ. вид. для слідчих і дізнавачів / голов. ред. В. Я. Тацій*. 2-е вид. перероб. і допов. Київ: Ін Юре. 728 с.
- Пясовський, В. В., Черноус, Ю. М., Іщенко, А. В., Алексєєв, О. О., Арешонков, В. В., Атаманчук, В. М. ... Юсупов, В. В. (2015). *Криміналістика: підручник*. Київ: ЦУЛ. 544 с.
- Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України: наказ МВС від 16.02.2018 № 111. Узято з <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0371-18>.
- Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: наказ МВС від 07.07.2017 № 575. Узято з <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>.
- Пиріг, І. В. (2015). *Теоретико-прикладні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування: монографія*. Дніпропетровськ: Дніпропетров. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД. 454 с.
- Пиріг, І. В. (2017). Місце криміналістичної експертизи в загальній класифікації судових експертиз. *Актуальні проблеми правоохоронної діяльності: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції (Северодонецьк, 23 груд. 2016 р.) / упоряд. В. С. Бондар, М. В. Кривонос*. Северодонецьк: Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. С. 246–249.
- Салтєвський, М. В. (2005). *Криміналістика (у сучасному вигляді): підручник*. Київ: Кондор. 588 с.